

HERÉDI REBEKA

PATRICK NESS/SIOBHAN DOWD: SZÓLÍT A SZÖRNY

A *Szólít a szörny* című ifjúsági regény ötletét Siobhan Dowd írónő alkotta meg, azonban nem tudta véghez vinni tervét korai halála miatt, így került végül Patrick Ness kezébe az ötlet megvalósítása.

Patrick Ness kortárs angol író, ismertté a már húsz nyelven megjelent *Chaos Walking-trilógia* (*Kés a zajban, Válasz és Kérdés, Háború a békéért*) tette. A *Szólít a szörny* a Vivandra Kiadó gondozásában jelent meg, Szabó T. Anna fordításában.

A könyv rendkívül igényesnek mondható, ha kezünkbe vesszük a 215 oldalas alkotást, máris feltűnik, hogy a tartalom illusztrációkkal van kiegészítve, melyeket Jim Kay alkotott meg. A rajzok itt kiemelkedő szerepet kapnak, ugyanis a regény hangulatához, atmoszférájának a kialakításához jelentősen hozzájárulnak. A mű így tud szerves egészzé összeolvadni. Ráadásul az illusztrációk zöme akkor jelenik meg, mikor a címben említett szörny is jelenvalóvá válik, így fokozva a feszültséget.

A *Szólít a szörny* szerkesztése – éppen az előbb említett illusztrációk miatt is – egyáltalán nem mondható tömörnek. A sorok szellősen követik egymást, illetve van arra is példa, mikor nemcsak fél oldalt foglal el egy-egy rajz, hanem egy vagy két oldalt is, ezért a könyvvel gyorsan lehet haladni, nem is beszélve a mű olvasmányos jellegéről.

A 21. században a halálfanatika közeleink tűnhet egy individuum számára, hiszen mindenhol hallunk róla, mégsem ismerjük teljesen. A halál a modern kor beköszöntével a személyes tér perifériájára szorult, emiatt azonban az elfogadása is nehezebbé válik egy gyermek, de még egy felnőtt számára is. A mű éppen ezért javasolható gyermekeknek, hiszen egy olyan témát próbál közelívé, ismerőssé tenni, amelynek az elfogadása a legtöbb személy számára nehézkes. Nem is beszélve arról, hogy az előbb említett tematikához szimbolikusan, metaforikusan közelít. Ez a fajta közelítés a mesék világára emlékeztet; bizonyos elemek nem igényelnek különböző magyarázatokat, mert az olvasó anélkül is érzi, tudja, hogy mit jelentenek azok. Egyetlen olyan fantázia által generált közeg van, ami hasonlóan viselkedik a meséhez, ez pedig az álom. Nem véletlen, hogy nagyon sokszor lehetünk szemtanúi annak, hogy a kettő összekapcsolódik egy irodalmi művön keresztül, többnyire gyermekek elméjében. Mindkettő problémát dolgoz fel, a gondolatok, okok, kétségek elrendezését segítik.

A narrátor mint külső szemlélő van jelen, tulajdonképpen a mesélő szerepét tölti be. A pozíciója miatt egyfajta távolságtartással viszonyul a műhöz, nincs más feladata, csak a történet elmondása. A mesélő csak annyi információt ad, amennyi szükséges az éppen események, a szereplőkben létrejött érzelmek megértéséhez, ehhez gyakran a múltba nyúl vissza.

A főszereplő egy tizenhárom éves kisfiú, Conor O'Malley, aki egy számára – egyelőre – leküzdhetetlen problémával szembesül, az édesanyja rákos beteg. Tulajdonképpen az anya és Conor az, akik között a probléma folyamatosan feszül, ezért ha a regény szereplőit egy kör alakzatával lehetne jellemezni, ők ketten lennének középen. A többi szereplő (a nagyi és az apa) a körön belül helyezkednek el. A nagyi közelebb hozzájuk, míg az apa távolabb van, ugyanis Conor szülei elváltak, az apa jelleme pedig viszonylagos. Egyrészt az apa befolyásolhatósága, másrészt a kettejük közötti alapvető távolság által Conor életében nem tud biztos pontként funkcionálni. A nagyanyja egy precíz, letisztult nő, amit a háza is sugall. A szoba, ahol Conornak laknia kell az anyja kórházban töltött ideje alatt is ezt az érzést generálja. „A falai fehérek voltak, három különféle hajókat ábrázoló színes kép lógott rajtuk – ahogy nagyanyja a fiúk ízlését elképzelte. Az ágynemű szintén vakítóan fehér (...). Ez a szoba bárkié lehetett volna, bármikor, bármelyik bolygón.”¹ Conor ebben a közegben nem találja a helyét, távolságot érez a nagyanyja és maga között, amit a ház kinézete tökéletesen szimbolizál. Ez egy olyan hely, ahova még szörny sem jön, a belső tér túl nagy, a külső tér (a kert) túl kicsi: „A ház sokkal nagyobb volt, mint Conoréké, viszont a kert alig volt kertnek nevezhető, ráadásul mindenfélével tele volt zsúfolva (...). Itt aztán nem volt helye fának. Sőt. Fűnek sem.”²

A negyedik szereplő, a szörny a mű elején körön belül és kívül helyezkedik el egyszerre. Conor tudja, hogy létezik, mégsem engedi magához közel, így egyfajta köztes pozícióban lebeg, amelyet meg kell szüntetni, biztossá tenni. Ez lesz Conor feladata a következőkben.

A mű egy nagyon erős szimbólumrendszerrel dolgozik, ennek a szimbólumrendszernek a közepén helyezkedik el a tiszafa, ami 12:07 perckor szörnnyé transzformálódik, a rémálmok során pedig próbál közelebb kerülni Conorhoz. Azonban nem szabad elfelednünk azt, hogy a tiszafa viszonylagos közelsége mindig jelen volt, ugyanis Conorék háza mellett egy temető van, ahol a fa is megtalálható. Ha Conor kinézett az ablakán mindig ez a látvány tárult a szeme elé, ami csak arra várt, hogy engedjék a címben szereplő megszólítást. A fa jellegzetességei, kinézete (túlevelek), nagysága, mély gyökerei, időtlensége azonosul a halál időtlenségével, örökkévalóságával.

A cím valamiféle kezdeményezési aktust sugall, a *szólít* ige által. Ha megvizsgáljuk ennek az aktusnak a kezdetét, azt feltételezhetnénk, hogy az abszolút kezdeményező a szörny, azonban ezt nem lehet ilyen egyértelműen kijelenteni, hiszen valaki vagy valami csak akkor szólít meg egy szubjektumot, ha az engedi, hogy megszólítsák. Conor végül meghallja a szörnyet, aki három történetet fog elmesélni, mindegyik mese valamilyen tanulsággal zárul.

1 Patrick NESS–Siobhan DOWD, *Szólít a szörny*, Bp., Vivandra Kiadó, 2012, 93.

2 *Uo.*, 90.

A negyedik mesét viszont már nem a szörny fogja elmondani, hanem Conornak kell a saját igazságát belefoglalnia. A mű vázát tehát ezek a mesék adják, melyekből Conor jelleme építkezni fog az elfogadás felé. A mesék a valóságból állnak össze, azt dolgozzák fel.

A conori realitás két aspektusát kell megkülönböztetni: az egyik az otthoni, a másik pedig az iskolai. Az otthon tere meglehetősen kicsi, Conor folyamatos szorítottságban van, nemcsak a tér, hanem az elkerülhetetlen szembesülés által. Az iskola ezzel szemben egy másfajta valóságot generál, melyet leginkább a szánalommal, részvétellel lehetne jellemezni. Az iskola közössége, beleértve a tanárokat is, óvják Conort mindennemű megrovástól, kötelezettségektől, így például, ha Conor nem csinálja meg a házi feladatot, a többi diákkal szemben ő nem részesül leszidásban, ami a kisiút egyre jobban zavarja, ugyanis ez ahhoz vezet, hogy Conor úgy érzi, az iskola falain belül ő nem is létezik. Ezen a ponton kap kiemelt szerepet Harry, ugyanis „(...) az elmúlt év során valami megváltozott, Harry figyelni kezdte Conort, rajta tartotta szenvtelen, gunyoros tekintetét. (...) Ez a változás nem akkor történt, amikor az anyjával elkezdődtek a bajok. Csak egy évvel később, amikor Conornak megjelentek rémálmai, (...) Harry pedig észrevette Conort. Mintha valami titkos bélyeg került volna rá a homlokára, amit csak ő láthatott meg.”³ Az iskolán belül tehát Harry és az ő barátai azok, akiktől valamilyen fajta figyelmet kap Conor, és akik a mű vége felé eljuttatják arra a pontra, hogy mások is észrevegyék.

A három történet, vagyis a három álom egy cél érdekében jelennek meg: a valódi, „igazi rémálom”⁴ megálmodása miatt, ugyanis Conor tudatalattija megakadályozza a valódi rémálom végigélését. Conor tudatalattijában egy dinamikus folyamat játszódik le, melyet leginkább egyfajta építkezésnek lehet nevezni. Ez az építkezés azonban egy nagyon lassú feladat, a probléma megoldását sürgetik, viszont Conor folyamatosan a saját akadályával szembesül, saját maga legyőzését kell elérnie, hogy eljusson a feloldáshoz.

A történetek mindig új perspektívákat nyitnak meg, mely perspektívák mindig a múltban gyökereznek, de a jövő felé mutatnak. A mesék állandó pontja a tiszafa, ez áll a történetek központjában, így tehát az ő szemszögéből hallhatjuk őket. Ezek által Conor nemcsak tanulságokat tud levonni, melyek a személyiségének a fejlődését szolgálják, hanem az elsőre rémisztőnek tűnő tiszafa jelleméről is információkat tudunk meg. A második mesének ezen a ponton van óriási jelentősége, hiszen a fa célja közvetlen módon fogalmazódik meg: „A tiszafa a legfontosabb az összes gyógyhatású fa között (...). Évezredekig él, és a bogyója, a kérge, a levele, a nedvei, a törzse, a fája mind dobognak és égnak és bizseregnek az élettől. Szinte minden bajt meg lehet gyógyítani vele, ha értő patikárius keveri ki a szert.”⁵

3 Uo., 29.

4 Uo., 29.

5 Uo., 115.

A könyv éppen a problematika miatt, amit feldolgoz, szinte minden korosztály számára ajánlható, mégis úgy gondolom, hogy leginkább a tizenévesek számára szolgálhat egyfajta útmutatóként. A probléma, melynek a megoldásáról szól a mű, minden ember életében jelen van, így tehát mindenkinek szembe kell vele néznie.